

Francia táncszínház

„Ki menekül a tűztől,
ki nem fekszik le?”

Hérakleitosz töredékeiből választottak maguknak egy gondolatot a *Ballett du Fargistan* táncosai szegedi (csütörtök) bemutatójukhoz. A magyar közönség Miskolcon találkozhatott először e fiatal párizsi csoporttal, akik a szegedi fellépésüket követően a Vígszínházban fejezik be magyarországi turnéjukat. A csoportnak hazájában csak hosszú évek munkája nyomán sikerült elismertetnie magát. Koreográfusuk, *Brigitte Farges* törekvéseinek köszönhetően egy teljesen személyes koreográfiai nyelvezetet sikerült megteremteni, melyben stílusosan ötvöződik az európai folklór és a modern tánc. E nyelvben óriási szerepe van a fénynek és a zenének is. Zenei válogatásukban egyaránt megtalálhatók a magyar, illetve keleti folklór (india, török) és a modern, a századvég hangulatát idéző daloktól, indulófoszlányoktól a legfrissebb könnyűzenei áramlatokig terjedő zene elemei.

A Szegedi Nemzeti Színházban bemutatott produkció láttán műfajukat leginkább a *kísérletező táncszínház* elnevezéssel jellemezhetnénk. Formai kísérleteik számomra legalábbis azt jelezték, hogy az esztétikai varázis megteremtésének lehetséges módjait kutatják, megpróbálják megtalálni a fény, a zene, a tánc egységében azokat a pontokat, ahol diszharmonikussá, zilálttá, sőt kissé agresszívvé fokozódhat, majd harmonikussá, nyugodttá szelídülhet ez a táncvilág.

A kísérlet lényege az is, hogy a néző beavatottá váljon. Nézőterre lépésünk pillanatában már folyik a „próbálkozás”. A színpadon ezernyi fénypont sűrűjében arcok, mozdulatok, gesztusok tűnnek föl, laza kompozícióban. A táncosok előttünk építik föl díszleteiket, rendezik be a teret egy-egy

vízió megteremtéséhez. A produkció magyar táncos résztvevője hosszan és ráolvasásszerűen régies hangzású magyar neveket citál, miközben a többiek éppen a magyar (és kelet-európai) folklór táncleírásait sajátítják el. Kultúránk ősi gyökereivel való találkozás pillanatai ezek, melyek fokozatosan kompozícióvá teljesednek. E kompozícióban a legszebb népi táncleírások és alakzatok mellett a kultúra „hányattatását” és keserű harcok árán való megőrzését véljük felfedezni a körvek sorsáról szóló epizódokban.

Az első egységet követően sok miniatűr képet látunk, apró, találó, néhol humoros ötletek laza füzére villantja fel életérzéseinket, melyet agresszív-vált világunk és a fiatalok harmóniakeresése indukál. Itt nyer értelmet a kétféle táncstílus elegyedése. Kísérleteket látunk a tükrök által megtört fény, a bádoglemezek, a fénycsóvák, a leplek és ezek között kecsesen mozgó emberi test összhangjára és annak elkenekedőjére. E részben tapasztaljuk azonban leginkább, hogy a néző egy nem kiforrott stílusú, hanem — úgymond — kereső, kísérletező, alternatív produkciót lát, és a nagy távolság közte és a táncos között lecsökken a beavatás esélyét. Sokszor kívülről, idegenül szemléli azt, ami a színpadon történik, vagy nem történik. S ha nem válhat igazán részesévé a táncnak, bizony unatkozik. Unatkozik, mert az egész estét betöltő produkcióban elkelne még sokkal több ötlet, fantáziánkat megmozgató kompozíció. Úgy érzem tehát, hogy a *Ballett du Fargistan* egy érdekes táncnyelvet talált fel, s egy kisebb térben, a néző és táncos meghitt közelségében talán sikerülne is izgalmasabbá tenni ennek bemutatását.

Nagy Márta

PACSIKA EMÍLIA RIPTORTJA

Dzsepettó álma

Tarján, első ütem. A töltéssel párhuzamos utca végén, egy pici lakásban él a 84 éves *Mojzer Gyula* bácsi. Azt is írhatnám, sokadmagával birtokolja a zsebkendőnyi életteret. A keskeny, szűk szobácskában nem is tudnám felsorolni, kik és hányan laknak. Csak azokkal tudtam megismerkedni, akik éppen nem voltak „takarásban”. Dankó Pista például a főhelyen trónolt, a szekrény tetején. Nyakkendője igazi, koronáját violinkulcsok ékesítik. A parasztember valaha fehér ingét szürkére változtatta az idő, a basa turbánjáról is lemállott már a flitertes csipke. A szenesember arcán megkopott a valaha gondosan oda-festett maszat, s a sarokban porosodó biciklista pedig régen nem pedálozott már. A picinyke szobában egymás hegyén-hátán ülnek, állnak a majdnem ember magasságú bá-buk. Nagy szemükkel az időtlenségbe bámulnak, mintha arra várnának, hogy egyszer valaki életet lehellen beléjük. Várják a varázslót, kinek álombéli bábszínházában nyikorgó lábukkal újra táncolhatnak. Csattogó állkapcsukkal újra beszélhetnek. Fakarjukkal integethetnek, rugóikat, csavarjaikat mozgathatják.

Szultán, lányok nélkül

A kis szoba fényei nem kedveznek a fotózásnak, ezért megkérjük Gyula bácsit, vigyen le néhány bábut a napfényes utcára. A fúrge kis emberke karjába kapja a török basát, s a lépcsőn lefelé, mint édes gyermekét, úgy ringatja, leírhatatlan szeretettel.

— Lehet vagy 25 éve, hogy má-

jus elsején a Vidám Parkban is járt egy újságíró. Nem tetszett neki az előadásunk. Igaza volt. De hát nem én tehettem róla, hogy az a két lány elcsatangolt. Tudja, a mesejáték két főszereplője — hű, de szép lányok voltak! — a majális nagy forgatagában összeakadtak egy vastag pénztárcájú birkapásztorral. Később tudtam meg, hogy leittatták az öreget, elszedték a pénzét, aztán megleptek. Mi pedig várhattuk őket a paravánok mögött. A sok gyerek türelmetlenül feszengett a padon, a Vidám Park igazgatója tombolt a dühtől. Így esett, hogy végül a lányok nélkül játszották el a gyerekek *A szultán és a kiskakast*. Képzelteti, milyen előadás volt.

Az ősz hajú emberke beszél, sópánkodik, közben beletúr a fényképcsomóba, amit egy mappából közösen keritettek elő. Megmutatja, hogyan is nézett ki az ő bábszínháza, amit valójában eddig alig látott a világ. Egyik fotón minaretek, keleti kupolák előtt áll a szultán nagy pocakjával, turbánnal a fején.

— Ez a fénykép itt, a ház mögött készült — mutat ki az ablakon —, ástam egy gödröt a téren, beleálltam, és magam köré kerítettem a színházamat. A környékbeli gyerekeket szórakoztattam így. A fogságban meg a foglyokat. Lovat csináltam, amolyan igazi nagy színpadra valót. Jó dolgom volt nekem ott, mert az orosz tisztek nálam rendelték a csizmát. A gyerekeik-

nek meg a batinkit. Két szakmát üztem valaha. Van suszter- és kovácspáros levelem is — mondja, látható büszkeséggel az idős ember. S a karéiai fogolytáborból, azt hiszem, ő az egyetlen, aki ilyen kellemes élményekkel tért meg a világegés befekészése után négy évvel. Lám, lám, milyen jó, ha az embert csizmadia mesterséggel és mutatványos hajlamokkal is megáldják az istenek.

A birkák legalább kétfélék

— Felhívtak engem az Állami Bábszínházba is. Ott tanítottak a mesterségre, de a feleségem azt írta a levelében, elváljak tőlem, ha továbbra is Pesten maradok. Hát hazajöttem, s itthon próbálkoztam. Magam mellé vettem olyan csavargófele fiúkat, lányokat, akiket érdekeltek a bábuim. Próbáltam őket megtanítani a fortélyokra. Ideig-óráig benne voltak a dologban, de legtöbbször hamar megunták ezt a foglalatosságot. Meg ehhez érzék is kell. Ezek nem akármilyen figurák ám, Mindegyiket másképp kell mozgatni. Másolyan a *marionett*, a *vajang* és a *gápi*. Ezeket már senki nem használja nálunk. Magyarországon szinte csak az újbábukat ismerik. A Népművelési Intézetben 30 évvel ezelőtt valaki eldöntötte, hogy az a jó, az az olcsó, azt kell csinálni. Én *Fedotov* könyvéből végül is magam tanultam meg, hogy kell ezeket a bábuakat készíteni. Tudja, nem szerettem kocsmába járni. Apám és a mesterem is nagyon részeges volt, ezért úgy döntöttem, nekem le kell magamat kötni valamivel.

Gyula bácsi nehezen emlékszik vissza a dátumokra. Tíz évet is kerít le s föl az időszámítás során. Talán 15 éve, hogy bement a megyeházára, hogy magának pártfogót keressen; „De csak kiröhögtek” — mondja.

— Pusztaszeren is akartam én amolyan vándorbábszínház-felét, de a múzeumigazgató azt mondta: „Nem csinálunk vurstlit az emlékparkból!” A szabadtérirodában is jártam. Mondtam az igazgatónak, ha a *János vitéz* eljátszódik, megcsinálom hozzá a birkákat.

Térül, fordul a házigazda, s már hozza is a fából kifaragott, rugóval mozgatható szájú birkafejet. Kacsóh Pongrácz tetszését bizonyosan elnyerné!

— Nem való a színpadra igazi állat! Én mikor olyan fogdmegféle voltam a szabadtéren, elvállaltam egyszer, hogy a *Porgy és Bess* végén bevezetek a színpadra egy kis-kecskét. A hülyéje, nem elmerészkedett egészen a zenekari árkig! Az idélen dobos meg csak úgy, viccből, ráütött a cintányérra. Erre az én kecském, a legdrámaibb jelenetben; úgy elkezdett ugrálni, mint az örült. A közönség meg sírás helyett dőlt a röhögéstől. No, tudja, hogy letoltak! Az én birkáim nem ugrálnak összevissza. Csinálnék többféléket is. Olyat, ami le tudja

a szájával szedni a kukoricalevelet. Meg olyat, ami szopja az anyját, és közben csak új jár a farka az örömtől.

És tapsolnak majd az angyalok

Csillogó szemmel mesél Gyula bácsi — álmai háromrészes bábszínházról. Ahol a középső traktusban megy a nagy előadás, a két szélsőben pedig, a szünetekben, a színváltásoknál marionettek szórakoztatják a közönséget. A színpad tetején pedig fából faragott, forgó, mocorgó, integető figurák billegtetnének mindenféle reklámtáblákat. Hirdethetné itt magát a casco, a Hungária Biztosító, vagy akár a szalámigyár is!

— Bementem az OTP-hez ezzel a táblácskával — mutatja a Totó — Lottó feliratú, négy levelű lóherét —, de hát nem kellett ott sem a reklámom. A Bajor sörözőből is eltűnt az a lófej, amit én faragtam 700 forintért. Pedig az egy igazi, magyar ló volt.

— Én már csak ebben a vilákiállításban bízom. Amíg a felnőttek nézegetnek a Fesztivál-körképet, addig a gyerekek elszórakozhatnak a közelben felállított bábszínházban. Az ilyen kimustrált vén magyarok meg, mint én, ott helyben csinálhatnánk bábuikat, amit a külföldiek nyomban meg is vennének. Tudja, Párizsban ebből hányan meggazdagodtak már? Ha járt már ott, biztos látta, hogy az utcán mennyi marionettes, mennyi mutatványos szórakoztatja a népeket. Csak itt nézik le az ilyesmit! Mert nem tudják, miben van perspektíva, meg az üzlet! Olvastam az újságban, hogy a szegedi turistairóda — vagy micsoda — vezetője már készül a

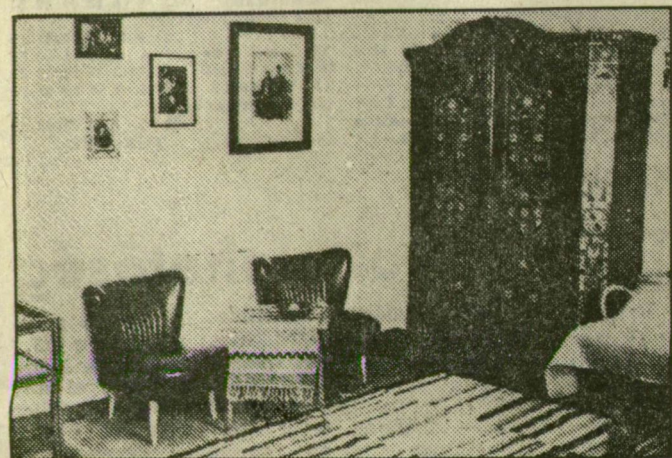

világkiállításra. Igaza van. Mondja meg neki, én is készülok!

Az izgalomtól kipirult kisöreg égő szemén látom, komolyan hiszi, hogy e világra szóló esemény részese lehet. Hogy a piszére faragott orrú manó, a harmonikáló, szép arcú ifjú elkápráztatja majd a nagy érdemű publikumot öt év múlva. S akkor ő még csak 89 éves lesz!

S én is hiszem, hogy egyszer Gyula bácsi itt áll majd egy álombéli rét közepén, a bársonnyal bevont paraván mögött, s nagy zeneszóval felmegy az aransujtásos függöny. Neki és furcsa arcú bábjainak tapsolnak majd a gyerekek. És az angyalok.

Bálint Sándor hagyatéka

Somogyi Károlyné felvételei

Festett faszobrok, s más, szakrális tárgyak, emlékek várják a látogatókat a Fekete Házban, ahol a múzeológusok a „legszőgedibb szőgedi” halálának 10. évfordulóján Bálint Sándor hagyatékából rendeztek kiállítást